

שלוש הערות בשולי פרשת פינחס

"וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קַנְאוֹתַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹתַי: לָכֵן אֶמַר הַנְּנִי נֹתָן לֹא אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם" (במדבר כה, 10-12).

1. על עוצמת החלש והחזק

הדברים האלה, הפותחים את פרשת פינחס, באים לאחר מקרה זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, אשר בחר להתיחד בקֶבֶה אחת דווקא עם בת מדין. במקרה זה נטל פינחס ידידו אחריות והפסיק זימה מטמאת זו באבחת רומח חודרת קיבה ולב של שני אלה.

לימים למדו אבותינו ממקרה זה ופסקו: "תבועל אַרְכְּמִית, קַנְאוֹן פּוֹגְעִין בּוֹ" (משנה סנהדרין, טו). כלומר בן ישראל הבוחר לו בת זוג לבעילה, שאינה מקרב עמנו, יכולים קנאים לבוא ולחסלו גם ללא משפט ובית דין. על כך שאין מדובר רק בבנות ארם, אנחנו יכולים ללמוד מכך שבמקרה של זמרי היתה זו מדיינית, ובכלל הכל התחיל מ: "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב" (במדבר כה, 1).

הדיון הארוך המתנהל מאז בתרבותנו, ואשר זכה להארה מחודשת בעקבות רצח רבין, אינו מרבה לעסוק בשאלת הנשים, אלא בהלכה אשר מאפשרת לקנאים לקחת את הדין לידיהם ולחרוץ גורלות ודיני נפשות, גם ללא הכרעת בית הדין או בתי המשפט.

אין ספק שזהו הדיון המרכזי בו צריך לעסוק גם היום, אך מכיוון שעסקנו בו בשנה שעברה, בואו נחזור רגע לפינחס ולברכות הגדולות להן הוא זוכה מריבוננו בעקבות מעשה זה.

על שום מה דווקא קנאי מסוכן זה זוכה לברית שלום ולברית כהונת עולם לו ולזרעו? (ר' שם, 13)

1. במעשה זה מכפר פינחס על מעשי ישראל (שם, 14)
2. במעשה זה עוצר פינחס את המגפה שהטיל ה' על עמו, ושעד אז הספיקה כבר לחסל 24,000 איש מבני עמנו (סביר להניח שכולם גברים) (ר' שם, 9).
3. פינחס מצליח להשיב את חמתו של אלוהים מעל בני ישראל (שם, 11).

יותר מהכל מפעימה אותי יכולתו של רצח קטן להפסיק רצח גדול, ויכולתו של מעשה אנושי להשיב את חמתו הבווערת של האל. תחשבו רגע איזה עוצמה מונחת בידינו האנושיות, אשר יכולות להשפיע על מעשה שמים. אפילו כשהאלוהות בשיא כעסה, כשהיא משתוללת מזעם, עושה שפטים בעמה ומוכנה בקנאותה לכלות את בניה; אפילו ברגעים קיצוניים שכאלה יכול יהודי קטן ואכפתי, במעשה של רגע, לשנות מקצה לקצה את מצב רוחה הסוער של האלוהות, כמו היה זה ילד הנוהג באפסרה של סופה.

תחשבו רגע על עוצמתו וגדולתו של אלוהים כל יכול, אשר מוכן להעניק מתנות יוקרה דווקא לזה שתופס אותו בקלקלתו הרצחנית ומצליח להרגיעו מכעסו הילדותיים והאגוצנטריים, כאשר אלו יוצאים מכלל שליטה.

אז טוב לו לדיון העקרוני בעניין הקנאות, שנמשיך לעסוק בו. אך בינינו, גם התרבות המתקדמת שלנו מוכנה להקרבת מעטים לטובת הצלת הרבים, וברוס וויליס כבר עשה מזה מיליונים.

טוב לו לדיון העקרוני בעניין נטילת החוק לידיים פרטיות שנמשיך ללמוד אותו. אך צריך גם להיזהר שלא להפוך את מושג הקנאות, שהיה פעם כל כך חיובי – לשלילה מוחלטת, רק בגלל נבל רצחני אחד (טוב, אולי גם א. התשבי עזר לו בזה קצת).

2. על עוצמת החלש

"... ויאמר יהוה אל משה ... שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבותם..." (כ"ו, 1-2).

חלקה השני של פרשתנו עוסק בספירת המלאי של עדת בני ישראל על פי שבטיהם ומשפחותיהם.

ספירה זו מעלה כמה וכמה עניינים ששווה לעסוק בהם, כמו:

- "ויבני קרח לא מתו" (כ"ו, 11) - ואני חשבתי שכן.
  - שמשפחת צפוני היא משפחה עתיקה ומכובדת משבט בני גד.
  - שמשפחת זרחי נהנית גם מאצולתו של שבט שמעון וגם מזו של יהודה.
  - ששבט דן הוא שבט גדול, אך כולו רק משוחם אחד.
- ועוד עניינים שבהם לא נעסוק הפעם. במה כן?

גם מבלי שנקרא את כל פרשת השמות, אנחנו יכולים לומר שכולם עוסקים בבנים ובבני בנים, שכל השמות המוזכרים שם הם שמות זכריים, ואין אשה הזוכה להיפקד עמם. טעינו, יש גם נשים ברשימה, ולא נוכל שלא להזכירן גם כאן: בנות צלפחד - מחלה, נעה, חגלה, מלכה ותרצה. שרח בת אשר, יוכבד בת לוי ובתה מרים.

יוכבד זכתה להיכלל ברשימת מכובדים זאת על שום שילדה לו לעמרם בן לוי את משה, אהרון ומרים. בניה של מרים אינם מוזכרים (אולי גם לא היו לה), ובניו של משה אינם מופיעים (היו לו, אך אולי יהדותם עומדת בספק, או שמא חזרו לסיר הבשר של סבא יתרו). בנות צלפחד מופיעות בכל הדר שמותיהן, לא כל-כך בגללן, כמו בגלל אחיהם הזכר שלא זכה להיולד, ובשל אומץ ליבן לתבוע דין הלכות חדשות בנושאי ירושה ("ויצלפחד בן חפר לא היו לו בנים כי אם בנות" שם, 33).

אבל מי זאת לעזאזל שרח בת אשר, למה היא בכלל מופיעה כאן (לא מוזכרים שום ילדים או משפחה שהיו לה), במה זכתה זו שנזכרה ברשימת כחולי הדם שכאן ללא כל סיבה מוצדקת?

צריך גם לזכור שפרט למשה ולבנות שהזכרנו, לא מופיעים ברשימה שמות שאין להם משפחות אחריהם (בני יהודה ער ואונן מוזכרים, כמו גם נדב ואביהו בני אהרון, אך מיד מזכירים לנו גם את מותם שנמצא כבר קודם לכן בכתובים), אך על שרח בת אשר לא מוותרים.

מעניין, ששרח יקירתנו מוזכרת גם בין אלו שבאו מצרימה עם כל בית יעקב (בראשית מ"ו, 28-8). גם ברשימה זאת היא יוצאת דופן, כי פרט לדינה בת יעקב לא מוזכרת שם שום בת אחרת, אלא האמהות בלבד (אפשר היה לומר שהיא באמת הבת היחידה שנולדה לבני יעקב, כפי שאומרים על דינה שהיתה הבת היחידה שנולדה לו – אך אמירה כזאת היא בעייתית, כי אנחנו מוצאים מאוחר יותר את יוכבד בת לוי, ולומדים שהיו גם בנות נוספות במשפחה הזאת והן אינן מוזכרות כאן).

פרשנים רבים מנסים להסביר, ששרח זו לא היתה בתו של אשר, אלא בתה של אשתו מגבר אחר. פרשנות זאת מאפשרת להם להסביר את מקומה ברשימות כבת יחידה לאביה, שככזו ראויה לנחלה כמו בנות צלפחד. אם אתם רוצים, אתם יכולים לקנות את הפרשנות הדחוקה הזאת – עומדים מאחוריה פרשנים רציניים ביותר.

בשבילי היא חידה קסומה שאיני מוצא דרך לפתור אותה, איך מגיעה אשה לרשימות אלה, לא בזכות בנים שנולדו לה ולא בזכות אחים שלא נולדו לה. איך היא זוכה למקום, שהיחידה שאולי זכתה לו חוץ ממנה היא מרים הנביאה.

בעלי האגדה אוהבים חידות קסומות והם מאצילים על שרח שלנו תכונות ומידות מופלאות:

- אם היא מופיעה ברשימת היורדים וגם ברשימת היוצאים (זה לא לגמרי ברור מפשט הכתובים), היא צריכה להיות די מבוגרת יחסית לבני אדם רגילים – משהו בין 210 ל-250 שנה לפחות. והם מאפשרים לה לחיות גם כאשה החכמה בימי יואב מצביא דוד המלך (שזה עוד איזה 300 שנה).
  - כשמשה ואהרון מבקשים את אמון העם במצרים, באים אליה האנשים לשמוע את חוות דעתה, ורק לאחר אישורה הם מקבלים את מנהיגותם של שניים אלה.
  - ברוח הנבואה שנחה עליה היא רואה שיוסף נמכר לעבד ומגלה ליעקב שבנו בחיים.
  - היא מגלה למשה איפה החביאו המצרים את ארון יוסף (בלי עצמותיו של יוסף לא יוצאים ממצרים).
  - היא זוכה להגיע לגן עדן מבלי למות קודם לכן.
  - מקובלים מסוימים מצאו 4 היכלות של עזרת נשים בגן-עדן, שם יושבות צדקניות כל הדורות. את אחד מהם מנהלת בתיה בת פרעה, אחד שרחתנו, אחד יוכבד בת לוי ואחד דבורה הנביאה.
- אז תגידו לי אתם, איך מגיעה לתהילת עולם שכזו אשה, שכל מה שאנחנו יודעים עליה ועל מעשיה – זה כלום?

3. חלש בעוצמתו, או חזק בחולשותיו

מצרים, מואב, מדיין, האמורי, עמלק ואפילו עוג מלך הבשן לא יכלו להם לבני ישראל. כל הגברים והענקים והלוחמים המפוארים נמוגו מפני צבאות ה' וה' צבאות. אבל הבנות של כל הלוחמים הגדולים הללו עושות מאתנו צחוק. שנאמר "וַיִּחַל הָעָם לְנֹת אֶל בָּנוֹת מִזְרָאֵם". בשביל מה להלחם, אם אפשר לשלוח כמה בנות, וללא שום קרבנות בנפש לחסל, במחי כמה מעשי אהבים, 24,000 לוחמי-ללא-חת מבני ישראל (חוץ מזמרי בן סלוא)? תרבותו של עם ישראל לדורותיו היא תרבות של עולם הגברים, המסלקת את נשותיה לחדר היולדות, אל סירי המטבח ואל וסירי הלילה של ילדיה. תרבותו של עם ישראל הופכת את נשותיו לחפץ. תרבותו של עם ישראל היא ממלכת השכל והאומץ הגברי. תרבות עם ישראל מפחדת פחד מוות מהאשה ...

שרח בת אשר היא בעיני הדמות המודחקת של העולם הנשי, שחודר למעמקי התרבות גם כשזו רוצה להתעלם ממנה.

אין לה שום סיפור לשרח, היא לא עשתה שום דבר, היא לא ילדה ילדים, היא לא הצילה אף אחד, היא לא נלחמה באף אחד, היא לא כתבה שירים לאף אחד, היא לא שיקרה לאף אחד, לא נאפה עם אף אחד ...

היא יושבת לה בשורה הראשונה של תרבות ישראל סתם בגלל שהיא האשה האולטימטיבית, בזכות היותה אשה. היא לא עשתה שום דבר מיוחד – היא הפוטנציאל של כל המעשים.

היא סתם יושבת לה שם בשורה הראשונה, מקשיבה כל היום לסיפורי הגבורה והחכמה שלהם, ובלילה מלטפת להם את הראש, שרה להם שיר ערש ומזכירה להם את האמת, שלמחרת בבוקר הם שוב ינסו להלחם בה.

שבת שלום,

ביני